

СУЧАСНІ ДИТЯЧІ ТВОРИ В НОВІЙ ШКІЛЬНІЙ ПРОГРАМІ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті подається огляд дитячих творів, які з цього навчального року введені до нової шкільної програми з української літератури. Автори детально характеризують повісті, які вивчатимуться у 6 та 7 класах, окреслюють перспективи співпраці з учителями-словесниками над розробкою системи вивчення дитячої літератури на уроках та в позакласній роботі.

Ключові слова: літературні компетентності, дитяча література, повість-казка, літературний герой.

В статті дається огляд дитячих творів, які з цього навчального року введені до нової шкільної програми з української літератури. Автори детально характеризують повісті, які вивчатимуться у 6 та 7 класах, окреслюють перспективи співпраці з учителями-словесниками над розробкою системи вивчення дитячої літератури на уроках та в позакласній роботі.

Ключевые слова: литературные компетентности, детская литература, повесть-сказка, литературный герой.

This article presents an overview of children's works which this academic year introduced the new curriculum of Ukrainian literature. The authors describe in detail the story, which will be studied in the 6th and 7th grades, outline the prospects for cooperation with teachers, teacher of literature on the development of the study of children's literature in the classroom and in extracurricular activities.

Key words: literary competence, children's literature, Fairy Story, a literary hero.

18 лютого 2014 року на базі Запорізького національного університету за підтримки Департаменту освіти і науки Запорізької міської ради та Інформаційно-аналітичного методичного центру відбувся семінар для вчителів-словесників міста Запоріжжя.

У роботі семінару взяли участь більше 100 вчителів. Одним із питань, які розглядалися в рамках семінару, була нова програма з української літератури, власне – нові художні тексти, введені для ознайомлення школярів.

Особливістю нової програми є те, що в ній наскрізно втілено **ключові компетентності**, які сприятимуть розвитку особистості та її повноцінній самореалізації в сучасному житті. Вивчення в загальноосвітній школі предмета «Українська література» забезпечує реалізацію цих компетентностей у таких напрямках:

– соціальні компетентності (активна участь у суспільному житті; здатність знайти, зберегти і розвинути себе як особистість; розвиток комунікативних якостей; здатність розв'язувати проблеми; формування світоглядних і загальнолюдських ціннісних орієнтирів);

– мотиваційні компетентності (розвиток творчих здібностей, здатності до навчання, самостійності мислення);

– функціональні компетентності: естетична, культурологічна, мовна, комунікативна (вміння оперувати

набутими знаннями, сформованими навичками, використовувати їх у практичному житті) [9].

Курс української літератури в 5-8 класах структуровано за такими ж взаємопов'язаними тематично-проблемними блоками, як і в попередній програмі. З 9-го класу розпочинається системне вивчення української літератури, тобто до змісту навчального матеріалу застосовано історико-хронологічний підхід як основний, враховано історико-літературний контекст. Також зміст цього навчального матеріалу доповнено розглядом біографій письменників, хоча й у доступних межах. Тепер у 9-му класі вивчатиметься «Кайдашева сім'я» І. Нечуя-Левицького та кілька творів І. Франка. У такий спосіб буде розвантажено програму для 10-го, який розпочнеться з вивчення раннього українського модернізму. Це також уможливить наприкінці 11-го ввести підсумковий блок «Вершини українського письменства», у якому старшокласники знову повернуться до творів Т. Шевченка (які не розглядалися у 9-му), І. Франка та ін.

У нову програму введено для вивчення твори сучасної дитячої літератури. Під час семінару автори статті подали загальний огляд нових творів, зосередивши детальну увагу на роботі в 6 і 7 класах, зважаючи на те, що з вересня 2013 року у 5 класі робота за новою програмою стартувала, наступні

класи – на часі. Тож наведена інформація є актуальною для вчителів-словесників.

Вважаємо за потрібне окреслити загалом, які твори є новими для вивчення у 5-9 класах. У 5 класі вивчається повість-казка Г. Малик «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії», на уроці з позакласного читання – повість М. Пригари «Михайлик – джура козацький». У 6 класі раніше не вивчалася повість О. Іваненко про початок книгодрукування «Друкар книжок небачених», новою у програмі цього класу є повість Л. Ворониної «Тасмне товариство боягузів, або Засіб від переляку № 9». У 7 класі школярі мають ознайомитися із першою повістю із цілої серії книжок М. Павленко «Русалонька із 7-В, або Прокляття роду Кулаківських», повістю про пригоди українського силача «Неймовірні пригоди Івана Сили» О. Гавроша. У 8 класі вивчатиметься повість Н. Бічуї «Шпага Славка Беркути», фантастична повість О. Бердника «Хто зважиться – вогняним наречеться», гумористична повість В. Чемериса «Вітька + Галя, або повість про перше кохання» [9].

Зупинимось на характеристиці окремих творів, які ще мало досліджені літературознавцями та методистами. До них у першу чергу слід віднести повість Марії Пригари «Михайлик – джура козацький», яка рекомендована для позакласного читання у 5 класі.

Розпочати урок можна традиційно – зі вступної розповіді вчителя про письменника. Для уроків літератури в 5 класі характерною є така форма викладу біографічного матеріалу, як біографічна довідка, яка складається з елементарних відомостей про письменника (дати народження і смерті, написання видатних творів). Біографічна довідка повинна бути простою, зрозумілою, виразною, без зайвих подробиць і побутових деталей. У живій і цікавій формі, з художнім ілюструванням учням слід розповісти про характерні епізоди життя письменника, які мають виховне значення і допомагають розкриттю тих чи інших рис його особистості.

Проте призначення біографічної довідки тільки цим не обмежується. Вона також є підступом до читання і аналізу художніх творів, сприяє кращому їх засвоєнню.

Зміст біографічної довідки про Марію Пригару може бути таким.

Більше п'ятдесяти років творчого життя віддала письменниця Марія Аркадіївна Пригара літературній творчості для дітей. Її поетична та прозова спадщина стала класичним надбанням української дитячої літератури. Різноманітний та значний доробок письменниці й досі користується незмінною увагою юних читачів. Так склалася доля, що жити Марії Аркадіївні довелося в багатьох місцях, не завжди в достатках, але з самого малечку у праці.

Народилася майбутня письменниця 20 лютого 1908 року в Москві у родині медичних працівників. Та невдовзі, втрапивши батька, маленька Марія разом з матір'ю опинилася в Україні на Криворіжчині. Її вітчизняним працював табельником у рудні. А в степу, що лежав за шахтою, текла річка Саксагань, на тлі неба бовванів Богданів курган – командний пункт Богдана Хмельницького та височіла Савур-могила. Тут, після переможної битви з польським військом, козаки

шапками насипали могилу своїм загиблим побратимам. Вдова у вітчима, який дуже любив маленьку доньку, було багато козацької старовинної зброї, знайденої у тих місцях. Аркадій Михайлович часто співав давні українські пісні, читав «Кобзаря» Т. Шевченка, розповідав про події з історії України. Усе це залишило глибокий слід у душі майбутньої письменниці, назавжди увійшло в її життя.

Дуже рано Марійка почала сама складати вірші, в школі навіть виконувала деякі домашні завдання у віршованій формі. На початку 20-х років сім'я Пригар переїхала жити до Білої Церкви, що на Київщині. Тут Марія вчилася у трудовій школі. Але захворіла на сухоти і сім'я змушена була переїхати в Одесу. Марія вступила до Одеського інституту народної освіти. Саме в цей, одеський період, сталася важлива подія, що визначила її подальше життя – Марія увійшла в письменницьке коло.

Перші збірки письменниці для дітей «Весна на селі», «Дитячий садок», «Товариш урожай» вийшли у 1929 та 1930 роках.

У Харкові Марія Пригара познайомилася з Оксаною Іваненко та Наталею Забілою. Між ними зародилася велика дружба на все життя.

У перші дні війни пішов на фронт чоловік Марії Пригари, військовий лікар. А сама письменниця з двома доньками та матір'ю опинилася у Саратові. Там вона працювала в Українському радіокомітеті на радіостанції ім. Т. Шевченка, яка вела свої передачі для окупованих українських територій. Лише 1944 року Марія Аркадіївна повернулася у зруйнований Київ.

У 60-ті, 70-ті роки Марію Аркадіївну Пригару дуже захопила історична тема. І письменниця написала для дітей розповіді за мотивами українських народних дум. Продовженням роботи над історичною темою, великою творчою перемогою стало написання Марією Аркадіївною історичної повісті «Михайлик – джура козицький».

За життя письменницею було зроблено дуже багато. Видано більше 50 книжок. Однак письменниця вважала «... можна було б більше, краще...».

Померла М. А. Пригара 8 вересня 1983 року. На київському будинку, де жила письменниця, на знак вшанування її пам'яті встановлено меморіальну дошку.

Перед учнями – портрет письменниці, виставка її книжок, колаж усіх видань повісті «Михайлик – джура козацький». Вдома учні малювали портрет Михайлика. Перевіряємо домашнє завдання: на дошці – виставка малюнків, учні обирають малюнок, який сподобався, його автор виходить і розповідає, чому він зобразив Михайлика саме таким.

Далі звертаємось до тексту твору. Учні прочитають за ролями перший розділ повісті з початку до слів «Та Михайлик тільки похнюпився і, хоч як смикав нетерплячий Івашко, більш не сказав нічого». Таким чином створюється мотиваційна інтрига уроку. Учитель ставить питання до класу: «Чому ж Михайлика називали Знайдою?»

Розповідь про дитинство головного героя веде перша група учнів.

Головний герой повісті «Михайлик – джура козацький» – знайда. Коли ординці гнали у Крим ясир

(полонених українських селян), охоронець викинув його в ковилу, а запорожці знайшли і віддали на виховання кобзареві (і одночасно козацькому розвіднику) Мехтоду.

«Ледве дійшов зросту Михайлик – став навчати його всього, що сам знав, – а був колись неабияким козарлюгою, доки не покалічила клята неволя. І з лука стріляти навчив Михайлика, і з мушкета, і шаблею орудувати не згірше – виміняв для нього на січовому гасан-базарі в знайомого купця-вірменина хтозна-як добути невеличку хлоп'ячу шаблю.

Не дурно кажуть: не та мати, що породила, а та, що викохала. Дав би Мехтод і руку врубати задля свого годованця, хоч зазвичай ледве озивався до нього словом. Зате вже співали вдвох! Вечорами козаки товпилися коло мазанки – послухати, як дзвінко виводить Михайлик у парі з названим батьком:

Та по гор ах свіги лежать,
По долинах маки цвітуть.
Та то ж не маки, то козаки,
То козаки у Крим ідуть...» [14, с. 5].

Коли Михайлик підріс, Мехтод віддав його на навчання у школу джур.

Далі звертаємось до словникової роботи. Учителю разом з учнями пояснить незрозумілі слова.

Джура, щора або чура – в Україні в XVI-XVIII століттях – зброносець, помічник у козацькій старшини. Зазвичай джурами були молоді хлопці. Разом з козаками джури ходили в походи, брали участь у боях. Первісно джура іранське слово, що означає товариш, в українську потрапило як запозичення з татарської.

Кіш – так звали козаки Січ (від татарського слова «кхаш» – табір).

Війт – староста.

Реєстрові козаки – записані до складеного в давнину польськими королями списку, який називався реєстром.

Сердюк – охоронець.

Стульгус (лат.) – дурень, йолоп.

Рци – (старослов.) – кажи.

Злотий – п'ятнадцять копійок.

Видниха – видра.

Тирлище – місце, де випасаються та відпочивають рогаті тварини, дикі або свійські.

Уніати – в минулому православні, що визнавали зверхність папи римського. Унію на Україні і в Білорусії було організовано 1596 року під тиском папського Ватикану та королівсько-шляхетської влади.

Дев – нечистий дух.

Делібаш – одчайдух, буквально: «шалена голова».

Золотоглав – тканина із золотою ниткою.

Туркус – бірюза.

Далі учні розповідають про навчання Михайлика в школі джур.

Учні жили в шкільному курені, в школі й харчувалися – по черзі самі куховарили. Та й іншу господарську справу виконували самі. У січовій школі учні мали своє керівництво (управу), куди входили отаман і кухар. Отаманів обирали на зібранні окремо для молодиків і для дорослих. Обирали отаманів на Новий рік, коли і січове товариство обирало старшину.

Навчалися у школі до тих пір, поки повністю не осягали шкільну премудрість. Деякі ліниві і недбалі

школярі могли вчитися років з десять. Воно, звичайно, і без лозини не обходилося, але школярі зносили те по-козацьки: ніхто не кривився, хіба що нишком потре набряклу на спині червону смугу.

Для керівництва навчальним процесом призначався в січову школу один із ченців Покровського монастиря. В його обов'язки, крім наставницької, суто педагогічної роботи, входив і нагляд за здоров'ям школярів. У випадках нещастя або пощесті він виводив їх на чисте повітря, «на свіжу воду», на луки, сповідував і причащав хворих, ховав померлих і про всі ці прикрі випадки доповідав кошовому отаманові.

У козаків-запорозців був дуже гарний звичай, щоб біля кожного статечного козака, не кажучи вже про військову старшину, був один або більше хлопців-підлітків. Ті хлопці з давніх часів звалися джурами або гурами. Джура доглядав коня та зброю свого названого батька-запорожця, ходив разом з ним у походи й навіть у бойовищах ставав йому у пригоді, набиваючи мушкета, викреслюючи вогонь для люльки та приносячи пити.

До нас дійшли повчання, з якими наставники зверталися до своїх вихованців: «Ніколи не плач, як баба, і самого чорта не бійся», «Не притьмарюй своєї честі і не ображай пам'яті роду...».

Пройшовши отаку школу джур, отримавши позитивну характеристику свого наставника, хлопець приймався товариством у запорозьке братство. На тім і закінчувалось навчання й виховання, починалися суворі військові будні.

Після розповіді вчитель організовує дискусію за питаннями:

1. Чи подобалось Михайликові навчатися в школі? Чому?

2. Що, на вашу думку, було позитивним, а що негативним у такому навчанні? Своєю думку обгрунтуйте.

3. Чи існують зараз подібні школи? Що в них традиційного, а що нового? Чи потрібні вони в сучасному житті?

Далі – *слово вчителя*. Михайлик підріс і став джурую. Хорошим джурую. Та, перш ніж ним стати, довелося хлопчині багато чого пережити, а ще більше навчитись: оволодіти грамотою, зброєю, взяти участь у грандіозній битві під Хотиним, де об'єднані війська українських козаків та поляків перемогли армію турецького султана Османа, найбільшу тогочасну армію світу, що загрожувала Європі поневоленням. У кінці повісті Михайлик розлучається зі своїм дитинством, уже добре усвідомлюючи «... коли на вербі груші ростуть, а на осіці кислиці», (як і обіцяв йому отаман Бородавка).

Далі – конкурс на найбільш цікавий епізод повісті. У ньому беруть участь учні третьої і четвертої груп, усі інші – уважно слухають і оцінюють роботу своїх однокласників.

Завершується урок підсумковою бесідою про те, що нового учні дізнались на уроці, що для них було найбільш цікавим.

У 6 класі вивчатиметься повість Оксани Іваненко «Друкар книжок небачених» про початок книги друкування в Україні, сподвижників друкарської справи, що долали перешкоди на шляху до популяризації книги, її доступності для звичайних людей.

Почнемо урок розповіддю про письменницю.

Оксана Дмитрівна Іваненко народилася 13 квітня 1906 року в Полтаві в інтелігентній сім'ї. Її батько був редактором газети, мати працювала вчителькою. Культ художнього слова, книги панував у родині Іваненків. У шість років Оксана видає власний рукописний журнал «Гриб», куди вміщує і свою першу казку. Дівчинка змалку мріяла стати вчителькою. Вона дуже добре вчилася в гімназії, багато читала. В шістнадцять років Оксана вступила в Полтавський інститут народної освіти й стала працювати вихователкою дошкільного дитячого будинку.

У 1930 році вийшла її перша книжка для дітей «Майка та жабка». З 1947 до 1951 року Оксана Дмитрівна була головним редактором журналу «Барвінок».

Неперевершеною, головною працею творчого життя Оксани Іваненко є роман «Тарасові шляхи».

Оксана Іваненко також відома як перекладачка з російської, датської, французької мов. Особливо багато зробила вона для перекладу і популяризації казок Г. Х. Андерсена. У 1974 році за «Лісові казки», повість «Рідні діти», роман «Тарасові шляхи» та інші твори, видані видавництвом «Веселка» у п'ятитомному зібранні Оксана Іваненко була удостоєна високої нагороди – літературної премії ім. Лесі Українки. У 1986 році творчість Оксани Дмитрівни Іваненко була пошанована найвищою відзнакою в Україні – Державною премією ім. Т. Г. Шевченка. Оксана Дмитрівна Іваненко залишила цей світ у грудні 1997 року на 92-му році життя.

Жанр твору «Друкар книжок небачених» визначають як «есеїстична повість». Визначальними рисами есе, як правило, є незначний обсяг, конкретна тема, дана в підкреслено вільному, суб'єктивному її тлумаченні, вільна композиція, парадоксальна манера мислення. Як правило, есе виражає нове, суб'єктивне слово про щось. Стиль есе відрізняється образністю, афористичністю, використанням свіжих метафор, нових поетичних образів, свідомою настановою на розмовну інтонацію і лексику. Він здавна формувався у творчості, в яких на перший план виступає особистість автора. Пограничними жанрами для есе є поезія в прозі та науковий нарис або філософський трактат.

В основі сюжету повісті – історичні події XVI ст. Іван Федоров за наказом Івана Грозного розпочинає книгодрукування на Русі. Через переслідування змушений був покинути Москву. Спочатку знайшов притулок у магната і гетьмана Григорія Ходкевича. Але після підписання Люблінської унії у 1569 р. змушений перебрatisя до Львова. Потім Івана Федорова запросив до себе князь Острозький у створювану ним академію. Знову повертається до Львова, де і помирає у 1583 році

Образ книги – наскрізний образ твору. Це й джерело знань для простого народу, і зброя в боротьбі за національну незалежність.

Через ставлення до книги розкрито й образ Івана Федорова. Він мріє зробити книгу, а значить і знання, доступним для простого народу; прагне стати на захист інтересів свого народу, своїм талантом служити людям. Саме таке життя, на його думку, робить

людину безсмертною. На могилі Івана Федорова його син Іван та учень Гриць поклали плиту з написом: «Воскресіння із мертвих чекаю. Друкар книг, перед тим небачених. Іван Федорович, друкар Москвитин...». А посеред його знак – кутник і вигін ріки: книги – це ріки, що напувають Всесвіт.

У 6 класі на особливу увагу заслуговує також творчість сучасної письменниці Лесі Ворониної, книжки якої здобули прихильників серед юних читачів по всій Україні. У зв'язку із цим варто навести фразу, якою письменниця озвучила свою авторську позицію: «... я дуже сподіваюсь, що мої фантастичні історії не розчленують на «тему» та «ідею». І що у дітей не пропаде до них інтерес» [11].

Перш ніж перейти до безпосереднього ознайомлення із твором, щоб сформувані загальне уявлення про автора, наблизити його до читача, на уроці подається коротка біографічна довідка.

Леся Воронина народилася 21 березня 1955 року в Києві. Навчаючись у школі, зацікавилася українським фольклором, співала у хорі «Гомін», а також захопилася східними двобоями та йогою. Росла допитливою й кмітливою дитиною. Дуже рано почала складати різні фантастично-гумористично-таємничі історії, а також лякачки, які виконувала під час тихої години в садочку, а згодом під час перебування в літніх піонерських таборах. Саме цей талант став визначальним у виборі майбутнього фаху. Протягом 1972-1979 рр. навчалася на заочному відділенні філологічного факультету Київського держуніверситету ім. Т. Г. Шевченка. За роки навчання встигла попрацювати кур'єром у Спілці письменників України, лаборантом у школі, електромонтером 4-го розряду (Деревообробний комбінат № 6), екскурсоводом у Музеї народної архітектури та побуту в Пирогові, та на багатьох інших роботах.

Мандрувала Україною автостопом та Польщею на байдарках. Познайомила з польською культурою, театром, літературою, графікою. Читала багато самвидавських книжок і сама почала писати. Перші казки написала для сина Євгена, щоб якось заспокоїти неспокійну дитину.

З 1987 до 1991 року – редактор відділу літератури та мистецтва журналу «Україна». З 1991 року працювала в дитячому журналі «Соняшник». Через рік таємним голосуванням її обрали головним редактором. Часто, коли не було якісних матеріалів, писала сама в усіх жанрах, тобто довелося стати універсалом. Під псевдонімом Гаврило Гава написала понад сто сюжетів коміксів, що впродовж 13 років з'являлися на сторінках журналу «Соняшник».

Жовтень 1994 р. – березень 1995 р. – їде до Едмонтону, де бере участь у підготовці освітнього проекту «Нова» для двомовних, україно-англійських, шкіл провінції Альберта. Повернувшись в Україну взялась до написання серії повістей про українського супермена «Суперагент 000». Леся Воронина є автором низки дитячих творів: «Таємниця пурпурової планети» (2005), «Таємне товариство боягузів, або Засіб від переляку № 9» (2006), «Прибулець з країни Нямликів» (2007), «Нямлик і Балакуча Квіточка» (2008), «Хлюсь та інші» (2008), «Сни Ганса Християна» (2009) та ін.

Член Спілки письменників України, член Асоціації українських письменників.

Нині – автор і ведуча культурологічних програм «Українська культура сьогодні і завжди», «Мандрівець», «Відлуння тисячоліть» на радіо «Культура», з початку 2011 року очолює дитяче видавництво «Прудкий равлик».

Нагороджена низкою літературних премій, серед яких «Книжка року», «Коронація слова».

Остання, нещодавно видана книга Л. Ворониної: «Таємне товариство боягузів та брехунів», де вміщено пригодницько-фантастичну повість «Таємне товариство боягузів, або Засіб від переляку № 9» та її продовження «Таємне товариство брехунів». У школі вивчатиметься перша частина. Тож, звернемо увагу на основні моменти, які вимагають вчительських коментарів у процесі читання та інтерпретації повісті. Тема: пригоди Кліма Джурі і його родини, боротьба з інопланетянами. Основна думка: лише шляхом подолання особистого страху можна досягти успіху: «... я дуже хотіла, щоб мої читачі зрозуміли, що лише та людина, яка подолає свій страх, стає вільною і зможе перемогти найлютішого ворога» [11].

Композиційно текст повісті містить 36 розділів, кожен з яких має заголовок. Сюжет повісті нерозгалужений, основні колізії пов'язані зі вступом Кліма до ТТБ і виконанням завдань, що йому доручено. До композиції прозового тексту введено деякі ліричні елементи (пісенька про байбачка).

Події відбуваються в наш час в Україні та в Єгипті (піраміди). Швидка зміна місця і часу (подорож у часі, повернення в минуле) можлива за допомогою машини часу (замаскована під старий «Запорожець», винахід бабусі Солі).

Проблематика повісті доволі широка. Варто виділити таку: проблема подолання страху; проблема міжособистісних стосунків у підлітковому віці (Клим і Кактус); проблема взаємин між різними поколіннями в родині (Клим і його сім'я, ставлення до бабусі); проблема дружби (Клим, Заєць, Жук); проблема зради (Кактус); проблема історичної пам'яті, спадковості поколінь, збереження традицій (родина Джур – козак Джюра-характерник; козацька світлова абетка, дрімба); проблема існування позаземного розуму (прибульці-завойовники).

Образи-персонажі, які є рушіями сюжету: родина Джур (Клим Джюра, бабуся Соломія, батьки Кліма); Сашко Смик (Кактус); Заєць, Жук – агенти ТТБ; «синьоморди» – жабоподібні прибульці.

Ці та інші аспекти аналізу вчителем не подаються в готовому вигляді, а в процесі обговорення з'ясовуються колективно.

Цікавою для вивчення в школі є й повість Марини Павленко «Русалонька із 7-В або прокляття роду Кулаківських».

Павленко Марина Степанівна (українська поетеса, письменниця, художниця, науковець, педагог) народилася 30 березня 1973 року в селі Старичі, Яворівського району, Львівської області в родині вчителів, письменників (потрапили на Львівщину вчителювати за розподілом). 1975 – переїхала з батьками на Черкащину (звідки був батько). 1980-1991 рр. – навчалася у

школі. 1990 р. – вийшли друком перші художні твори. 1991-1996 – здобула вищу педагогічну освіту в Уманському державному педагогічному інституті (нині – університеті) імені Павла Тичини. 1995-2000 – вчителька початкових класів Уманської міської гімназії. З 2000 року – викладач кафедри української літератури й українознавства Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (викладає сучасну українську літературу). Кандидат педагогічних наук, доцент. Є автором наукових та методичних публікацій, присвячених життю і творчості П. Тичини.

Одна з авторів всеукраїнських дитячих видань «Ангелятко» та «Ангеляткова наука». Публікується в періодичній пресі, мистецьких часописах («Березіль», «Кальміус», «Дзвін», у в тому числі в тих, що видаються за кордоном: вірменському – «Гарун», в італійському – «Артекультура», в німецькій «Соборності»), альманахах та колективних збірниках.

Є авторкою поетичних та прозових текстів. Перший дитячий твір «Домовичок із палітрою» видала у 2001 році. Сьогодні є активним поповнювачем підліткової лектури. Найбільш популярними є книги із серії «Русалонька із 7-В».

Лауреат багатьох премій, серед яких «Гранослов», «Коронація слова», «Благовіст» та багатьох інших.

Захоплюється малюванням, ілюструє книжки.

Історія, покладена в основу повісті «Русалонька із 7-В», була почута авторкою від однієї уманської жінки. Реальні прізвища і дати було змінено, але основана ідея «прокляття» розвинута в загадкову, але надзвичайно захопливу повість для підлітків. Хоча варто зазначити, що вікові межі є досить умовними, адже твори будуть цікавими і дітям, і дорослим. Сама М. Павленко неодноразово зазначала про свій авторський принцип – не розмежовувати і не відмежовувати читачів. Якщо цікаво дорослому – буде цікаво і дитині. У 7 класі пропонується до вивчення перша частина історії з продовженням – «Русалонька із 7-В, або Прокляття роду Кулаківських».

Жанр твору визначається програмою як повість-казка. Повість-казка – жанрова модифікація, що містить у собі ознаки реалістичного та казково-фантастичного твору. Цей жанр на прикладі вигаданих ситуацій пропонує дітям розібратися в стосунках людей, навчитися відрізнити погане від хорошого, оцінювати вчинки персонажів. У творі створюються вигадані світи, але при цьому дитина має можливість ознайомитися зі світом реальним, його правилами та особливостями. Посвідчення реалістичності й казковості виявляється на кожному рівні – композиційному, сюжетному, стилістичному [5].

У творі гармонійно переплетені різні часові та просторові пласти. Час теперішній і минулий взаємопов'язані, наслідки змін у минулому відбиваються на подальших подіях. При цьому авторка не є категоричною щодо непорушності минулого. Вона запевняє читача в цьому словами, вкладеними в уста сліпого старця: якщо докласти зусиль і мати бажання та надію, можна змінити людську долю.

Події минулого і сьогодення просторово обмежені містом Вишнополем та селом поблизу нього Поло-

винчиком. Згадуються такі топоніми як Відьмин ставок, Міщенський ліс. Часовий проміжок подій минулого приблизно (за написами на фотокартках, газетними статтями, свідченнями представників минулого) можна визначити кінцем XIX – 70-ми роками XX ст. Є невеличкий екскурс у майбутнє – «видіння», яке демонструє шафа Софійці (місто Вишнопіль через 5 років).

У процесі інтерпретації твору учні визначають казкове та реальне в ньому. Події твору подаються крізь призму сприйняття звичайною школяркою 6-7 класу Софійкою, яка, закохана в однокласника Вадима Кулаківського, намагається розгадати секрет прокляття його родини. В цьому їй допомагають чарівні речі – стара родинна шафа та низка коралів, яка колись дісталася її прапрапрабабці Клаві від сліпого старця. Маючи декілька старих фотографій, Софійка подорожує в часі, потрапляючи в різні періоди минулого власної родини, родин Кулаківських, Міщенків (долі яких міцно переплетені), зафіксовані на фотографіях. Вдягаючи коралі, Софійка стає невидимою для людей минулого, що дає їй змогу втручатися в події, які вона спостерігає. Завдяки чому кінцева мета – зняття прокляття шляхом порятунку невинних душ – досягнута.

Композиція повісті базується на переплетенні різних часових площин. Завдяки родинній «машині часу» сьогодення переривається вкрапленнями епізодів із минулого (саме тих, які зафіксовані на фотокартках). Сьогодення – історія школярки Софійки, її родини, друзів, знайомих, пригоди у Вишнополі та селі Половинчику. Екскурси в минуле хронологічно пов'язані. Кожен наступний є наслідком дій у попередньому. Авторка пропонує екскурси в різні реалії минулого, знайомлячи читача із загальною атмосферою різних часових вимірів. Загалом можна виділити окремі часові проміжки, які дають уявлення про події, пов'язані з основною інтригою твору.

Перший – це кінець XIX – початок XX століття: через «махінації» Гордія Кулаківського з паперами на його родину падає прокляття.

Другий – перші десятиліття XX століття – внаслідок зuboжіння родини Міщенків, Михайло (син обдуреного Кулаківським дворянина) карається долею, не маючи змоги одружитися з коханою Юзею, потрапляє до Сибіру за її викрадення. Сім'я Гордія Кулаківського відчуває на собі перші наслідки прокляття – самого Гордія прибив на смерть мішок з кукурудзою; старший син випадково застрелився; донька через чари одружилася на собі нареченого іншої, не маючи після того ні щастя, ні долі, ні дітей; молодший син, успадкувавши батьківську жадібність, мучить свою дружину та сина, не виділяючи грошей на елементарні потреби; Софійчина прапрапрабабця Клава, втрачаючи нареченого Корнія, народжує від нього доньку. Отримавши від сліпого старця коралі, відмовляється від влаштування власної долі, рятує щастя своїх нащадків.

Третій – 30-40-і роки XX століття – старець допомагає порятувати Катрусю Кулаківську; початок війни.

Четвертий – 50-60-і роки XX століття – трагічна доля Кулаківських – «загибель» Василя Кулаківського на війні, загибель його сина Івана, доньки Катерини.

П'ятий – 70-і роки XX ст. – конфлікт Олени Кулаківської із дорослим онуком Толиком, оприлюднення діда Василя.

Головними рушіями зазначених подій у повісті є низка образів-персонажів, взаємопов'язаних на різних темпоральних та ареальних рівнях. Випадкові зустрічі і зв'язки, зрештою, виявляються не випадковими. Так, хлопчик на фотографії тітки Сніжани, на якого можна було навіть не звернути уваги, виявляється рідним сином її нареченого.

Загалом у творі можна виділити такі групи персонажів, що діють у різні часи: Софійка, її родина (мама, тато, братик Ростик, тітка Сніжана, бабуся Ліна, дідусь, прабабця Ніна, прапрабабця Горпина (Корнієва дочка), прапрадід Павло, прапрапрабабця Клава); Вадим Кулаківський; родина Кулаківських (Гордій Кулаківський – «джерело прокляття», його діти – Фрол, Франя, Яків, Корній (чоловік Франі, колишній наречений Софійчиної прапрапрабабці Клави), дружина Якова Лизавета, син Васюня, його дружина Олена, донька Катерина, її чоловік Семен, син Іванко, онук Толик, його дружина, онук Толика Вадим); родина Міщенків-Білих (Данило Міщенко-Міщенків, його син – Мішель-Михайло-Мішка, онук-вусань, прапраправнук Валентин, його син і донька від різних жінок); Сашко – друг Софійки; Ірка Завадчук – однокласниця; Пустельник – художник із Києва, Сніжанин наречений; Баба Валя – сусідка Софійки, власниця кота Фантика, що наглядала за «загадковою квартирою»; панна Юзефа – кохана Мішеля; сліпий старець – віщун, який з'являється в різні часи, допомагає прапрапрабабці Клаві, рятує Катрусю Кулаківську, підказує Софійці, як зняти прокляття.

Вивчається у 7 класі й нещодавно екранізована повість Олександра Гавроша про пригоди українського силача, що став чемпіоном Чехословаччини та Європи з кількох видів спорту «Неймовірні пригоди Івана Сили».

Подаємо учням коротку біографічну довідку про автора.

Гаврош Олександр Дюлович – український журналіст і письменник.

Народився 26 березня 1971 року в Ужгороді. Закінчив факультет журналістики Львівського національного університету імені Франка. Друкується в закарпатських та всеукраїнських ЗМІ. Фрілансер. Має понад тисячу публікацій у пресі. Член Асоціації українських письменників та Національної спілки письменників України.

Засновник і співголова журналістського клубу «НеТаємна вечера».

Захоплення – література, історія, культура, театр, кіно.

У 2006-2007 рр. працював завідувачем літературно-драматичною частиною Закарпатського обласного українського музично-драматичного театру.

У 2009-2010 рр. – упорядник серії «Українська дитяча класика» видавництва «Грані-Т». Автор передмов до книжок, що вийшли у цій серії: Микола Трублаїні «Лахтак», Борис Комар «Векша», Юрій Смолич «Прекрасні катастрофи».

За повістю «Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини світу» знято повнометражний художній фільм «Іван Сила» (режисер Віктор Андрієнко) (2013).

У повісті «Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини світу» багато взято із реального життя прототипа головного героя Івана Фірцака (Кротона), якого в народі ще називали Іваном Силою. Біографія цього силового атлета така «голлівудська», що не треба було багато вигадувати. Але, ясна річ, дитяча повість вимагає особливого підходу, тому з'явилися інші герої – друзі, вороги, таємна поліція. І ясна річ – гумор.

Іван Фірцак походить із села Білки, що на Закарпатті. Був силовим атлетом празького «Герцферт-цирку», з яким об'їздив півсвіту, якимось йому навіть аплодувала королева Англії. Повернувшись додому, розважався, часом утримуючи голіруч вантажний автомобіль, аби той не рушив із місця. Із дружиною-чешкою мав

вісьмох дітей, тож на сторінках романів Олександра Гавроша Іван Фірцак на прізвище «Сила» постає не просто казковим багатирем, але й люблячим татком пустотливої та добросердої малечі. Недарма одна з книжок має присвяту: «Татові, який ніколи нас не сварив».

На завершення семінару було окреслено перспективу подальшої роботи – продовження детального огляду творів, що вивчатимуться у 8 класі, а також пропозиція про співпрацю вищої та середньої школи на потребу усебічного розвитку методики вивчення та викладання сучасної дитячої літератури, оскільки саме це питання є потребує уваги літературознавців та вчителів-словесників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біографія Марини Павленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.shevkiyivlib.org.ua/informatsiyiy-portal/vidatni-personi/996-bibliografichniy-pokazhchik-pavlenko-marina-biogtafiya.html>.
2. Воронина Л. Таємне Товариство Боягузів та Брехунів / Леся Воронина. – К. : Грані-Т, 2012. – 268 с.
3. Гончар Ю. Сім русалок від Марини Павленко [Електронний ресурс] / Ю. Гончар. – Режим доступу : <http://litakcent.com/2010/11/16/sim-rusalok-vid-maryny-pavlenko>.
4. Демидюк Л. Марина Павленко: «Де та лінія, котра визначає межу між дитинством і дорослістю в кожній людині?» [Електронний ресурс] / Л. Демидюк. – Режим доступу : <http://www.grani-t.com.ua/about/news/1461>.
5. Дитяча література: особливості повісті-казки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://knig.org.ua/dyuyacha-literatura-osoblyvosti-povisti-kazky.html>.
6. Іваненко О. Про Марію Пригару / О. Іваненко // Ми любимо сонце і весну / М. Пригара. – К. : Дитвидав України, 1960. – С. 3–6.
7. Жук О. Леся Воронина: сміливий не той, хто декларує свою сміливість [Електронний ресурс] / О. Жук. – Режим доступу : http://www.bbc.co.uk/ukrainian/entertainment/2012/12/121213_book_2012_interview_voronyina_oz.shtml.
8. Кава В. Твори, осяяні теплом / В. Кава // Михайлик – джура козацький / М. Пригара. – К. : Веселка, 1988. – С. 3–4.
9. Кодлюк Я. Розповіді про письменників : [посібник для вчителя початкових класів] / Я. Кодлюк, Г. Одинцова. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2001. – С. 75–76.
10. Латанський В. Мене підтримували її листи : минуло 100 р. від дня народження М. Пригари / В. Латанський // Літературна Україна. – 2008. – 6 березня. – С. 7.
11. Леся Воронина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Леся_Воронина.
12. Павленко Марина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Павленко_Марина.
13. Павленко М. Русалонька із 7-В, або Прокляття роду Кулаківських (fb2) [Електронний ресурс] / М. Павленко. – Режим доступу : <http://coollib.net/b/251638>.
14. Пригара М. Михайлик – джура козацький: історична повість / М. Пригара. – К. : Веселка, 2004. – 146 с.
15. Пригара М. Повісті та оповідання / М. Пригара. – К. : Веселка, 1978. – 246 с.
16. Славінська І. Леся Воронина : Агресивні рагулі перемогли закомплексованих інтелігентів [Електронний ресурс] / І. Славінська, Г. Титиш. – Режим доступу : <http://life.pravda.com.ua/person/2013/07/10/133146>.
17. Смесова В. Від усього серця / В. Смесова // Початкова школа. – 1983. – № 2. – С. 77–79.
18. Українська література для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою та мовами навчання національних меншин. Програма / Р. В. Мовчан, К. В. Таранік-Ткачук, М. П. Бондар, О. М. Івасюк, С.А. Конєрга, Л. І. Кавун, О. І. Неживий, Н. В. Михайлова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1349869088.